

67.
koncertní
sezona
2022
2023

BESEDNÍ DŮM 150:
Janáček
a Horňácká muzika
Filharmonie doma

4. abonentní koncert

Besední dům

4|5|2023, 19:00

5|5|2023, 20:15

Filharmonie
Brno Philharmonic

Program

LEOŠ JANÁČEK

Rákos Rákoczy

koncertní provedení baletu o 1 dějství,
doplňeno o původní lidovou hudbu

1. Úvod
2. Muzikanti
Vesele muziko (Horňácká muzika Petra Mičky)
3. Starodávny – Šátečkový
4. Pilky – Dymák
Eště si já drobných desek narežu (Horňácká muzika Petra Mičky)
5. Silnice – Maličká – Holubička – Sekerečka
- 6a. Troják

---

přestávka | 20'

- 6b. Hudba při příjezdu ženicha
7. Kožich
8. Kukačka – Dudy – Couravá – Dudy
- 9a. Čeladenský
Katerinko, staň hore (Horňácká muzika Petra Mičky)
- 9b. Katuško, Katuško
Rakúský cisar pán (Horňácká muzika Petra Mičky)
- 9c. Návrat vojinů
10. Požehnaný
11. Kalamajka – Šáteček – Tetka – Pasačka – Valach –
Zahradníček – Vyletěla holubička – Slanina –
Slanina (Horňácká muzika Petra Mičky) – Rožek –
Pleskáva (Řeznická) – Trojky – Kanafaska – Trnaveček
12. Komáři

Tereza Hromádková soprán

Marie Vrbová alt

Michal Kuča tenor

Tomáš Chloupek baryton

Václav Jeřábek bas

Český filharmonický sbor Brno

sbormistr **Petr Fiala**

Horňácká muzika Petra Mičky:

Petr Mička první housle, zpěv

Aleš Mička druhé housle, zpěv

Marek Smaženka violové kontry, zpěv

David Řičica kontrabas, zpěv

Filharmonie Brno

dirigent **Dennis Russell Davies**

Besední 150 dům

Koncert podpořila Nadace Leoše Janáčka.

{ Nadace
Leoše
Janáčka

Páteční koncert je živě přenášán na stanici ČT Art. Během přestávky bude v rámci přenosu uvedena premiéra dokumentu *Já, Besední dům*.

Česká televize

O skladbách

Jen málokterou okolnost zasahující do života **Leoše Janáčka** (1854-1928) lze považovat za tak formativnou jako jeho setkání s moravskou lidovou písní. Ovlivnila nejen jeho skladatelské dílo, ale také aktivity organizátorské, vědecké i volnočasové. Vždyť již v 70. letech pod vlivem svého učitele a mentora Pavla Křížkovského a sbírky *Moravské národní písně s nápěvy do textu vrážděnými* Františka Sušila vytvořil několik ohlasových sborů, z nichž nejznámější je patrně mužský sbor *Orání* (1873). Jeho organizátorská a ediční činnost přitom trvala bez nadsázky do posledních dní života. Není proto divu, že dodnes vzniklo nesčetné množství odborného i populárně-naučného zhodnocení Janáčkovy folkloristického přínosu. I tak lze chápat tyto dva koncertní večery: propojují totiž skladatelovo úsilí kompoziční i badatelské.

Onen badatelský zájem v sobě skrývá více rovin – sběratelskou, teoretickou, popularizační, ediční, publicistickou, organizátorskou... John Tyrrell, muzikolog a velký znalec Janáčkovy života a díla, v tomto smyslu o Janáčkově hovořil jako o hudebním etnografovi. Vůči lidové písni jde patrně o nejvíce odpovídající označení Janáčkových aktivit vyjma skladatelské či upravovatelské činnosti – tato oblast si totiž zaslouží svůj vlastní odstavec. Abychom tak lépe pochopili událost, která inspirovala konání tohoto programu, je zapotřebí Janáčka jako hudebního etnografa prodiskutovat z větší šíře.

První Janáčkovy uvědomělé pokusy o sběr lidových písní se datují do roku 1888, kdy během prázdninového pobytu v Peřvaldu a Kozlovicích do not zapsal lidové písně, lidové tance i hru na cimbál. Souvislejší a systematictější sběr Janáček uskutečňoval zejména od druhé poloviny 80. let 19. století – kromě autentického zájmu bylo zásadní setkání se starším učitelským kolegou, dialektologem a etnografem Františkem Bartošem. Dodnes přetrvávajícím odkazem jejich společného úsilí je obří sbírka *Národní písně moravské v nově nasbírané*, která je občas zkratkovitě nazývána jako „řetě Bartoš“ a obsahuje přes dva tisíce lidových písní. Příprava k jejímu vydání (1901) trvala bezmála deset let a Janáček sám působil spíše jako koordinátor a editor nápěvů – jím sesbíraných písní sbírka obsahuje jen velmi málo. To však nikterak snižuje jeho zásluhy, ba naopak zdůrazňuje jeho všestrannost, již zúročil i při organizaci Národopisné výstavy československé v Praze roku 1895. Zde působil jako aktivní a erudovaný organizátor, který měl společně s Bartošem na starosti moravskou prezentaci. Zkušenosti přitom Janáček sbíral při přípravách Jubilejní výstavy v Praze roku 1891, jejíhož průběhu se však organizátorsky zúčastnil především Bartoš. Tato příprava byla Janáčkoví bezesporu nápomocnou při jeho předsednictví Pracovnímu výboru pro českou národní píseň na Moravě a ve Slezsku (1905 až 1918). Systematickou a vytrvalou prací se společně se svými spolupracovníky – zejména Hynkem Bímem a Františkou Kyselkovou – zasloužili o vybudování bohatého písňového fondu, leckdy za pomoci dobově progresivních metod včetně využití Edisonova fonografu. Janáček v čele této instituce setrval i po její poválečné transformaci ve Státní ústav pro lidovou píseň v Československu. Ačkoliv aktivita ústavu nedosahovala takové intenzity jako v předcházející dekádě a mnohé plány

zůstaly nere realizovány, výsledkem ediční práce je především šestice sešitů *Moravských písní milostných*, které vycházely až po Janáčkově smrti během 30. let. Pro úplnost ještě musíme zmínit, že kromě kontinuální sběratelské a ediční činnosti se Janáček folklorní problematice věnoval také publicisticky – napsal několik studií nebo fejetonů týkajících se nej-různějších aspektů lidové písně, případně i lidového tance.

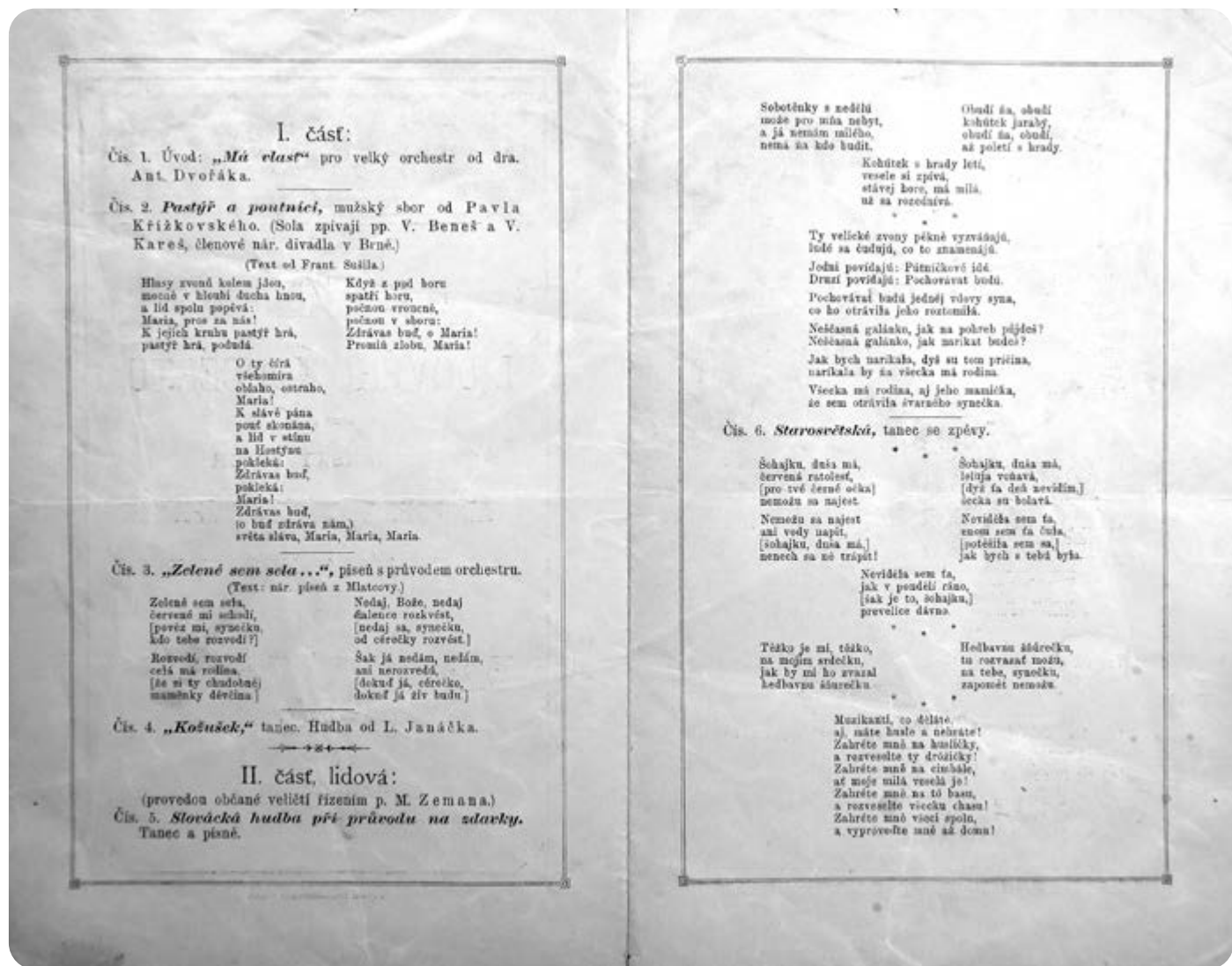
Vraťme se od této povšechné, avšak stručné charakteristiky Janáčkovy etnografického zájmu k období mezi dvěma zmíněnými výstavami. Obě totiž úzce souvisejí s dozrívajícími obrozeneckými snahami o prezentaci lidové kultury v městském prostředí. Janáčkovy opakované návštěvy Hořácka a také účast na prvním veřejném koncertě hudecké kapely Pavla Trna z Velké nad Veličkou (3. dubna 1892 v Uherském Hradišti) ho patrně pohnuly k iniciativě, která vyvrcholila **Lidovým koncertem v Besedním domě 20. listopadu 1892**. Brněnské publikum čekal poměrně nezvyklý program: výběr z Janáčkových lidových úprav, Dvořákova předehra *Můj domov*, Křížkovského sbory *Pastyř*

a *poutníci* a *Výprask* (provedené orchestrem brněnského divadla pod Janáčkovou taktovkou) a vystoupení velických hudeců a tanečníků. Setkání městského diváka s lidovým hudebníkem však skončilo oboustranným nepochopením: zatímco posluchači byli překvapeni drsným projevem hornáckých hudeců, muzikanti skrze nervozitu a nezkušenost s vystupováním na koncertním pódiu nepodali přesvědčivý autentický výkon. K tomu se úsměvně vyjadřuje dobová recenze koncertu z pera Lubora Niederleho (uveřejněná roku 1893 ve druhém čísle časopisu *Český lid*) v níž se lze mj. dočíst, že lidoví muzikanti a tanečníci *nebyli a nemohou být nikdy doma mezi palmami na pódiu rozsáhlé dvorany, plné zlatých ozdob, světél, plné upjaté pozorujícího obecenstva*. Až po ukončení oficiálního programu přišla na řadu spontánní zábava i se zapojením publika, při níž se muzikanti více osmělili a – slovy recenzen-

ta – s větší chutí zazpívali i zatančili na prosté podlaze než na pódiu. Niederle ve zmíněném textu ještě vyzdvihnul Janáčkovu organizátorskou odvahu a celkovou originalitu večera, který byl svrchovaně čestný, zajímavý a poučný.

I proto doplníme, že k propagaci naší lidové instrumentální hudby se Janáček horlivě vracel. Vedle přizvání Trnovy kapely na Národopisnou výstavu československou totiž v rámci festivalu Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu ve Frankfurtu nad Mohanem s jeho přičiněním na přelomu června a července 1927 vystoupila myjavská lidová kapela vedená legendárním primášem Samkem Dudíkem, aby stejnou kapelu o necelý rok později (červen 1928) Janáček přizval k vystoupení na Výstavě soudobé kultury v Brně.

Pomyslnou parafrází tehdejšího lidového koncertu dnes doplňuje provedení Janáčkova baletu **Rákos Rákoczy**. Jak bylo zmíněno, první tvůrčí impulzy skladatele vycházející z folklorních podnětů můžeme v jeho díle nalézt v 70. letech. Těžiště Janáčkových folklorních inspirací leží především v úpravách lidových písní pro zpěv s doprovodem klavíru. Nejobsáhlejší dílo tohoto charakteru – *Moravskou lidovou poezii v písních* – začal tvořit již v roce 1892. Cyklus tedy vznikl souběžně při práci na *Její pastorkyni*, emblematickém díle reflektujícím skladatelovy folklorní inspirace. Od konce 90. let Janáček vytvořil ještě několik dalších obdobných cyklů, z důležitějších jmenujme *Ukvalskou lidovou poezii v písních* (1898), *Šest národních písní, jež zpívala Gabel Eva* (1909) či *Slezské písně (ze sbírky Heleny Salichové)* (1918). Co se orchestrálních úprav lidových písní či tanců týče, každému se patrně okamžitě vybaví *Valašské tance* (1889, v roce 1924 přepracovány a přejmenovány na *Lašské tance*).

Samotný jednoaktový balet (občas označován jako „obraz se zpěvy a tanci“) vznikl v těsné blízkosti *Valašských tanců* – Janáček v březnu 1891 píše v dopise své spolupracovnici a sběratelce lidových písní Lucii Bakešové, že *formy základné tanců zůstanou zachovány, odchylky budou odůvodněny potřebou životnosti a pravdy dramatické*. Lze si proto odvodit i jistou návaznost Janáčkovy kompozičního i organizátorského zájmu na již zmíněnou pražskou Jubilejní výstavu, která se mj. snoubila s prací na jednoaktové opěře *Počátek románu* (1891), dobovou kritikou vnímanou jako doplněk baletu. Samotný název *Rákos Rákoczy* spojuje český přepis (často psáno „Rákoš“) a chybně citované maďarské hláskování (Rákóczi). S problematičností díla se setkáváme i v souvislosti s etnografickým ukotvením děje, který se sice odehrává na Slovácku, ale některé z tanců pocházejí z blízké Hané a další jsou „recyklované“ *Valašské tance*. Společně s Janáčkem se na vzniku díla libretem podílel Jan Herben, choreografie k tancům připravil Augustin Berger. *Rákos Rákoczy* měl premiéru v Národním divadle v Praze 24. července 1891 pod taktovkou Mořice Angera. V rámci večera byla uvedena i jednoaktová hra Ladislava Stroupežnického *Paní mincmistrová* (1885), jejíž operní adaptaci Janáček posléze zvažoval. Recenze baletní premiéry byly vcelku smíšené – některé byly spíše zdrženlivější, jiné zase nadšené a uctivé. Za premiérové uvedení a sedm následujících repríz si Janáček každopádně přišel na přibližně 117 zlatých. Opakovaná pražská uvedení baletu skladatele patrně motivovala k zařazení některých jeho částí na program brněnského lidového koncertu, na němž bylo uvedeno hned šest čísel. Ačkoliv dnes nejsme svědky úplné rekonstrukce tohoto koncertu, pomyslný kruh se spojením horňácké lidové hudby a *Rákose Rákoczyho* uzavírá.

Jiří Čevela

Program lidového koncertu 20. listopadu 1892 v Besedním domě, za poskytnutí materiálu děkujeme Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea.

O účinkujících

Český filharmonický sbor Brno patří dnes – po více než 30 letech činnosti – ke světové špičce. Spolupracuje se všemi českými a mnoha zahraničními orchestry a dirigenty, je pravidelným hostem mezinárodních festivalů a koncertů ve Vídni, Linci, Mnichově, Basileji, Frankfurtu, Londýně (BBC Proms), Miláně, Římě, Vatikánu, Paříži, Rennes, Nantes, Praze, Brně, Ostravě, Olomouci, Litomyšli nebo Českém Krumlově. Zaměřuje se na oratorní, kantátový a operní repertoár. Koncerty Českého filharmonického sboru Brno jsou pravidelně nahrávány předními českými i světovými televizními a rozhlasovými stanicemi. Sbor má rozsáhlou diskografii, za níž získal řadu ocenění; roce 2007 obdržel dvě významné evropské ceny Echo Klassik, a to Soubor roku za provedení Brucknerových motet a Nahrávka roku za Lisztovo oratorium *Christus*. Snímek skladby B. A. Zimmermanna *Requiem für einen jungen Dichter* získal v roce 2009 Cenu německých kritiků. Je držitelem prestižního ocenění Classic Prague Awards v kategorii Vokální výkon za rok 2019. Ocenění sbírá sbor i na jiných kontinentech – japonský hudebně-kritický časopis *Geijutsu Disc Review* mu v září 2011 udělil za nahrávku Dvořákova *Requiem* prestižní ocenění Tokusen.

Za úspěchy tělesa stojí jeho zakladatel, sbornistr a ředitel **Petr Fiala**. Vystudoval brněnskou konzervatoř a JAMU (klavír, kompozice, dirigování), je autorem sta osmdesáti skladeb. Sbornistrovské a dirigentské činnosti se věnuje více než padesát let. V roce 2009 obdržel od České biskupské konference Řád Cyrila a Metoděje za vynikající výsledky v oblasti dirigování a skladatelské činnosti, v roce 2013 Cenu města Brna v oboru hudba za dlouholetou uměleckou činnost a v roce 2016 Cenu Jihomoravského kraje za významnou reprezentaci Jihomoravského kraje v oblasti kultury.

Horňácká muzika Petra Mičky působí na moravské folklorní scéně 20 let. Hudecký a pěvecký projev kapely vychází z bohaté tradice hudební kultury Horňácka a navazuje na ni v co možná nejpravdivější stylové podobě. Muzika spolupracuje s nevyraznějšími regionálními zpěváky a soubory, s nimiž natočila řadu hudebních snímků. Kromě tradičních folkloristických příležitostí se Mičkovci účastní nejrůznějších hudebních projektů a spolupracuje mimo klasické folklorní spektrum, a to jak doma, tak v zahraničí.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta.

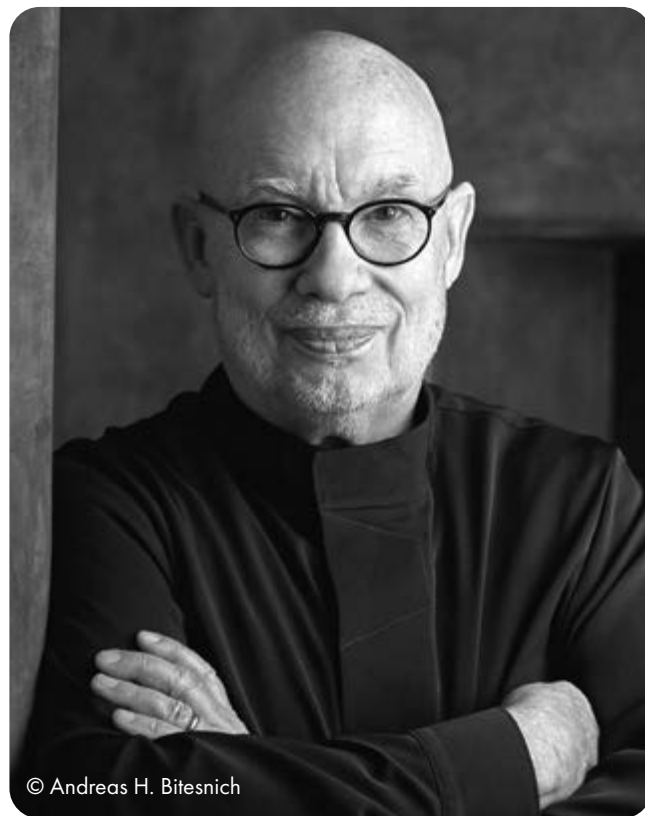
Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Na svých turné provedla na tisíc koncertů v Evropě, ve Spojených státech, v Latinské Americe, na Dálném i na Blízkém východě. Je pravidelným hostem světových i českých festivalů, kde často spojuje umělecké síly s Českým filharmonickým sborem Brno. V sezoně 2022/2023 uspořádala turné po Velké Británii a Spojených státech a navštívila řadu renomovaných pódii (Festival Rheingau, festival Ars Electronica v Linci, Grosses Festspielhaus v Salcburku, Gewandhaus v Lipsku).

Orchestr pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi. Kromě realizace nahrávek pro řadu společností zakládá filharmonie v roce 2020 svůj vlastní nahrávací label Filharmonie Brno, kde doposud vydala 6 titulů. Nahrávka *12. symfonie* Philipa Glasse z této edice byla nominována v roce 2022 na cenu ICMA.

Dějiny orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil.

Od roku 2000 pořádá filharmonie letní open air festival na brněnském hradě Špilberk, v roce 2012 se stala pořadatelem renomovaných festivalů Moravský podzim, Velikonoční festival duchovní hudby a Expozice nové hudby. Zajišťuje mezinárodně proslulý dětský sbor Kantiléna, od roku 2010 se podílí na festivalu mladých hudebníků Mozartovy děti, v roce 2014 zakládá svou Orchestrální akademii.

Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem, kreativním lídrem orchestrální dramaturgie a inovativním tvůrcem široké škály edukativních programů.

Dennis Russell Davies se narodil v Toledu ve státě Ohio a hru na klavír a dirigování vystudoval na newyorské Juilliard School. Poté se stal hudebním ředitelem komorního orchestru v Saint Paulu v Minnesotě a šéfdirigentem newyorského American Composers Orchestra. Po přesunu do Evropy působil jako hudební ředitel Stuttgartské státní opery a šéfdirigent orchestru Beethovenhalle v Bonnu, hudební ředitel Bonnské opery a Mezinárodního Beethovenova festivalu. Jako šéfdirigent Stuttgartského komorního orchestru nasnímal na CD komplet 107 Haydnových symfonií. V letech 1997–2002 byl rovněž šéfdirigentem Symfonického orchestru vídeňského rozhlasu, v roce 1997 byl jmenován profesorem dirigování na salcburském Mozarteu a v letech 2002–2017 působil jako šéfdirigent Brucknerova orchestru a ředitel opery v Linci, od roku 2014 jako generální hudební ředitel; v letech 2009–2016 byl také šéfdirigentem symfonického orchestru v Basileji.

Je členem Americké akademie umění a věd, v prosinci 2014 mu byl francouzskou vládou propůjčen titul komandéra Řádu umění a literatury a v roce 2017 obdržel od rakouské vlády Rakouský Čestný kříž za vědu a umění I. stupně. Od sezony 2018/2019 stojí v čele Filharmonie Brno jako její šéfdirigent a umělecký ředitel. Od podzimu 2020 je i šéfdirigentem rozhlasového orchestru MDR v Lipsku a hostujícím profesorem na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

Více na dennisrusselldavies.com

Zveme vás na

Mladá krev aneb Hudba zblízka, 4. komorní koncert členů Orchesterální akademie Filharmonie Brno a hostů v Besedním domě 24. 5. 2023 v 19:00: **Druckman** Reflections on the Nature of Water pro marimbu, **ten Holt** Soloduiveldans II, **Escaich** Tango virtuoso pro klarinetu, česká premiéra, **Debussy** Sonáta pro flétnu, violu a harfu; Tamara Bláhová (j. h.) – klavír, Kristýna Švihálková (j. h.) – marimba, Věra Drápelová – Es klarinet, Jana Krejčí – B klarinet, Matej Veselka (j. h.) – basetový roh, Filip Pokorný (j. h.) – basklarinet, Aneta Herková (j. h.) – flétna, Valérie Chomaničová (j. h.) – viola, Dominika Kvardová (j. h.) – harfa

Patetická, 4. ab. koncert cyklu Filharmonie v Janáčkově divadle II 25. a 26. 5. 2023 v 19:00: **Chačaturjan** Klavírní koncert, **Čajkovskij** Symfonie č. 6 h moll „Patetická“; Igor Ardašev – klavír, Filharmonie Brno, dirigent Petr Altrichter

Schubert meets Berio, 6. ab. koncert cyklu Filharmonie doma v Besedním domě 1. a 2. 6. 2023 v 19:00: **Schubert / Berio** Rendering, **Berio** Chemins V, **Schubert** Symfonie č. 3 D dur; Pablo Márquez – kytara, Filharmonie Brno, dirigent Dennis Russell Davies

Brahms & Dvořák, 4. ab. koncert cyklu Filharmonie v Janáčkově divadle I 22. a 23. 6. 2023 v 19:00: **Brahms** Klavírní koncert č. 2 B dur, **Dvořák** Symfonie č. 7 d moll; Elisabeth Leonskaja – klavír, Filharmonie Brno, dirigent Dennis Russell Davies

---

Prodej vstupenek

- on-line: www.filharmonie-brno.cz
- v předprodeji Filharmonie Brno, Besední, 602 00 Brno
☎ +420 539 092 811, e-mail: predprodej@filharmonie-brno.cz
PO–PÁ 12:00–18:00 h
- ½ hodiny před koncertem v místě jeho konání

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas a vypnuli své mobilní telefony.

Změna programu a účinkujících vyhrazena.

Za podporu a spolupráci děkujeme

Vydala Filharmonie Brno v roce 2023 nákladem 450 výtisků

text Jiří Čevela

motiv na obálce je inspirovaný stropní malbou ze zásálí Besedního domu, která představuje páva s květinami

produkce Printeco s.r.o.

redakční uzávěrka 28 | 4 | 2023

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

B | R | N | O |

Jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno.
Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a Jihomoravského kraje.

www.filharmonie-brno.cz
www.salprobrno.cz

